4.1.2. Eşarilik

İmam Eşari 873 tarihinde Basra'da doğmuş, kırk yaşına kadar Mutezile mezhebine bağlı kalmıştır. Mutezile'nin görüşlerini doyurucu bulmadığı için bu mezhepten ayrılmış, Ahmed bin Hanbel'in izinden giden hadisçilere katılmış ve daha sonra Eşariliğin öncüsü olmuştur.

İmam Eşari eserlerinde başta Mutezile olmak üzere, bidat mezheplerini reddetmiş, Yüce Allah'ın ezelî sıfatları bulunduğunu kabul etmiş, inanç konularında akla değer vererek ayet ve hadislerin yanında akli delilleri de kullanmıştır. Eşari'nin inanç metodu, kendisinden sonra gelen kelamcılar tarafından da devam ettirilmiştir.

Görsel 3.8: İmam Eşari Irak'ın Basra şehrinde doğmuştur.

Eşarilik; Bâkıllânî (öl. 403/1013), Cüveynî (öl. 478/1085), Gazali (öl. 505/1111), Fahreddin Razi (öl. 606/1210), Beyzâvî (öl. 685/1286), Teftâzânî (öl. 792/1390) ve Seyyid Şerif Cürcânî (öl. 816/1413) gibi âlimler sayesinde Ehlisünnet'in güçlü bir ekolü olarak devam etmiştir. Eşarilik daha çok Mutezile'ye karşı tez olarak doğmuştur. Mutezile'yi reddetmek için aynı yöntemi kullanan Eşari bilginler zamanla yoruma (tevil) daha çok yer vermişlerdir. Zaman zaman da kelamda yenilikler ve değişiklikler yapmışlar, kelam ilmini felsefeyle rekabet edebilecek bir güce kavuşturmuşlardır. Eşarilik daha çok Mısır, Irak, Suriye, Kuzey Afrika ve Endonezya'da yayılmıştır.

Eşariliğin bazı görüşleri:

- ✓ **İman:** Eşari kelamcılarının çoğunluğuna göre iman Hz. Peygamber'i, vahiy yoluyla Allah'tan (cc) alıp tebliğ ettiği ve bize kadar sağlam yöntemlerle ulaşan hususlarda kalben tasdik etmekten ibarettir. Eşari başta olmak üzere Beyhakî ve Beyzâvî gibi bazı âlimler ise kalpteki tasdikin dille ifade edilmesini de şart koşmuşlardır.
- ✓ **Marifetullah (Allah'ın bilinmesi):** Akıl hiçbir şeyi vacip kılamaz. Akıl, Allah'ı (cc) bulabilecek güçte bile olsa Allah'ı (cc) bilmek dinen vaciptir. Aklen inanmayı zorunlu kılacak bir durum söz konusu değildir. Şeriattan, dinden haberi olmayan insan, hiçbir şeyden sorumlu değildir.
- ✓ **Nübüvvet (Peygamberlik):** Nübüvvet için erkek olmak şart değildir. Kadın da peygamber olabilir.
- ✓ **Güç Yetirilemeyen Şeyle Teklif:** Allah'ın (cc) insanın gücünün dışında kalan bir şeyin yapılmasını emretmesi ve kullarını bununla mükellef tutması caizdir. Ama böyle bir durum vaki olmamıştır.
- ✓ **Şefaat:** Şefaat haktır ve kıyamet günü gerçekleşecektir.
- ✓ **Rü'yet (Allah'ın görülmesi):** Yüce Allah'ın (cc) ahirette müminler tarafından gözle görülmesi mümkündür ve görülecektir.[10]

Eş'ariyye'nin görüşlerine dair başlıca kaynaklar şüphe yok ki bu mezhebe mensup olan âlimlerce kaleme alınan eserlerdir. Bununla birlikte sadece Eş'ariyye'yi konu alan eserler de yazılmıştır. İbn Asâkir'in *Tebyînü kezibi'l-müfterî*, Ebu Azbe'nin *er-Ravżatü'l-behiyye*, Şeyhülislâm Esad Efendi'nin *Risâle fi'htilâfâti'l-Mâtürîdî ve'l-Eş'arî* (İstanbul 1287)[11] bu eserlerden bir kısmıdır.

10 Eş'ârî, Dinin İnanç İlkeleri, C 2, s.124-125.
11 Yusuf Şevki Yavuz, "Eş'ariyye", TDV İslam Ansiklopedisi, C 11, s. 454.